

ЗІГМУНД ФРОЙД УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНА

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою університету

Протокол № 10 від
«11» червня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ЕТИЧНІ, ПРАКТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ
РОБОТИ ПСИХОЛОГА**

Освітній рівень: Другий (магістерський)

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

Спеціальність: С4 Психологія

Освітньо-професійна програма "Психологія"

Статус дисципліни: вибіркова

Форма навчання: денна

<u>Форма навчання</u>	<u>Курс</u>	<u>Семестр</u>	<u>Лекції (год.)</u>	<u>Практичні (год.)</u>	<u>Самостійна робота студента (год.)</u>	<u>Разом (год.)</u>	<u>Залік (сем.)</u>
<u>Денна</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>20</u>	<u>20</u>	<u>80</u>	<u>120</u>	<u>2</u>

Робоча програма розроблена на основі освітньо-професійної програми підготовки магістрів галузі знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини», Спеціальність С4 Психологія, затвердженої вченою радою ЗФУУ (протокол № 10 від «11» червня 2025 року).

Програму навчальної дисципліни розробила:

Доктор філософії у галузі психології,

старший викладач кафедри

(підпис)

О. Аршевська-Герен

Робочу програму обговорено та затверджено на засіданні кафедри психології

Протокол № 9 від “21” травня 2025 року

Завідувач кафедри психології

(підпис)

І. Клименко

Гарант ОПІ «Психологія»

(підпис)

М. Великодна

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни Денна форма навчання	
Кількість кредитів - 4	Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика та інформація»	Статус дисципліни Вибіркова Мова навчання українська	
Модулів - 5	Спеціальність: С4 Психологія	Рік підготовки	
		1-й	
Змістових модулів - 4	Освітньо-професійна програма «Психологія»	Семестр	
			2-й
Загальна кількість кредитів/годин - 4/120		Лекції (год.)	
		20	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 2 год.;	Ступень вищої освіти - Магістр	Практичні (год.)	
		20	
		Самостійна робота(год.)	
		80	
		Всього	
		120	
		Вид контролю	
			Залік

2.1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Етичні, практичні та правові засади роботи психолога» є формування у здобувачів освіти компетенцій з питань розвитку етичної психологічної думки, правових аспектів роботи психолога, практичного розуміння етичних принципів, а також на формування етичного способу мислення.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Завдання навчальної дисципліни «Етичні, практичні та правові засади роботи психолога» спрямовані на всебічну підготовку майбутніх фахівців у галузі психології, формуючи в них теоретичні знання, практичні навички й етичні принципи для успішної професійної діяльності:

Формування теоретичних знань:

- Вивчення міжнародного та українського законодавства щодо провадження психологічної допомоги та проведення досліджень із залученням людини.
- Вивчення основних принципів побудови етичних кодексів психологічних спільнот.
- Знання про історичний контекст появи правового та етичного регулювання діяльності психолога.

- Аналіз сучасних тенденцій розвитку етичної психологічної думки в найвідоміших психологічних спільнотах.

Розвиток практичних навичок:

- Оволодіння сучасними принципами етичної поведінки психолога.
- Застосування законодавчих норм та етичних стандартів для оцінювання конкретних практичних ситуацій в практиці психолога.

Удосконалення аналітичних здібностей:

- Інтерпретація застосування етичних принципів та стандартів з урахуванням міжкультурних відмінностей.
- Визначення основних факторів ризику неетичної поведінки психолога.
- Побудова власної стратегії етичної поведінки.

Розвиток комунікативних компетентностей:

- Формування навичок етичної взаємодії з пацієнтами різного віку та їхніми родинами.
- Здатність чітко та коректно обґрунтовувати належну етичність поведінки для колег, лікарів і пацієнтів.

Підготовка до науково-дослідної діяльності:

- Розробка проектів змін та пропозицій в етичні кодекси професійних спільнот.

Підвищення професійної компетентності:

- Навчання самостійного прийняття рішень у складних етичних випадках.
- Забезпечення професійної етики та дотримання конфіденційності в роботі з психічно вразливими групами.

2.3. Передумови для вивчення дисципліни.

Курс «Етичні, практичні та правові засади роботи психолога» є складовою частиною дисциплін фахового циклу нормативного блоку, його вивчення передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки висококваліфікованих фахівців – магістрів психології, зокрема опанування системою знань про правові та етичні засади роботи психолога та практичними навичками визначення етичної поведінки та розв'язання етичних дилем.

Пререквізіти:

- Філософія освіти та інноваційні методи викладання психології – розуміння етичних засад освіти та психологічної практики.
- Організація наукових досліджень – знання принципів академічної доброчесності та відповідальності у дослідженнях.
- Клінічна психологія. Клінічна психодіагностика – практичні навички роботи з пацієнтами, що вимагають дотримання етичних норм.
- Загальна та диференційна психопатологія – розуміння особливостей роботи з пацієнтами, що мають психічні розлади.
- Доказова практика в психології і психотерапії – навички застосування наукових підходів та дотримання етичних стандартів у терапевтичній практиці.

Постреквізіти:

Завершивши курс, студенти зможуть застосовувати отримані знання у таких дисциплінах та професійних напрямках:

- Основи клінічної супервізії – використання етичних принципів у процесі професійного розвитку психолога.
- Кризові інтервенції в психологічній практиці – застосування етичних норм у роботі з пацієнтами в критичних ситуаціях.
- Травмотерапія та кризове консультування – робота з особами, що пережили травму, із забезпеченням правових та етичних стандартів.
- Психологія та психотерапія в системі охорони здоров'я – інтеграція правових аспектів у роботу психолога у медичному середовищі.
- Науковий семінар – аналіз сучасних питань етики та правових норм у психологічній практиці.

3. Зміст навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Етичні, практичні та правові засади роботи психолога» складається з чотирьох змістовних модулів:

Змістовий модуль 1. Огляд міжнародного та українського законодавства щодо провадження психологічної допомоги

Тема 1. Історичний контекст виникнення правових норм регулювання діяльності в сфері охорони здоров'я та надання психологічної допомоги та проведення досліджень із залученням людини. Міжнародні конвенції, що регулюють діяльність у сфері здоров'я, в тому числі психічного.

Тема 2. Законодавство України з питань охорони здоров'я та надання психологічної допомоги.

Змістовний модуль 2. Еволюція поглядів на етичні принципи та стандарти. Огляд етичних кодексів різних психологічних та психотерапевтичних спільнот у світі: спільне та відмінності.

Тема 3. Історичний контекст виникнення етичних принципів та стандартів в діяльності психолога.

Тема 4. Етичні принципи та стандарти Етичного кодексу Американської психологічної асоціації

Тема 5. Європейські норми етичної поведінки психолога на прикладі Мета-кодексу Європейської Федерації психологічних асоціацій. Практичне втілення норм Мета-кодексу ЄФПА в Україні.

Змістовний модуль 3. Етичні принципи та їх практичне застосування. Етичні дилеми. Етика саморозкриття.

Тема 6. Принцип поваги до прав та гідності людини.

Тема 7. Принцип компетентності.

Тема 8. Принцип відповідальності.

Тема 9. Принцип доброчесності.

Тема 10. Етичні дилеми.

Тема 11. Етика саморозкриття.

Змістовний модуль 4. Етика розкриття конфіденційності клінічних випадків. Етика проведення наукових досліджень.

Тема 12. Етика розкриття конфіденційності клінічних випадків. Розвиток поглядів на розкриття конфіденційності. Вимоги The International Journal of Psychoanalysis.

Тема 13. Етика проведення наукових досліджень. Чек-лісти CONSORT та CaRe

4. Структура залікового кредиту з дисципліни

Назви змістовних модулів і тем практичних занять	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
		л	пр.	с.р.
1	2	3	4	5
Змістовний модуль 1. Огляд міжнародного та українського законодавства щодо провадження психологічної допомоги				
Тема 1. Історичний контекст виникнення правових норм регулювання діяльності в сфері охорони здоров'я та надання психологічної допомоги та проведення досліджень із залученням людини. Міжнародні конвенції, що регулюють діяльність у сфері здоров'я, в тому числі психічного.	9	2	1	6
Тема 2. Законодавство України з питань охорони здоров'я та надання психологічної допомоги.	9	2	1	6
<i>Разом за змістовним модулем 1</i>	<i>18</i>	<i>4</i>	<i>2</i>	<i>12</i>
Змістовний модуль 2. Еволюція поглядів на етичні принципи та стандарти. Огляд етичних кодексів різних психологічних та психотерапевтичних спільнот у світі: спільне та відмінності.				
Тема 3. Історичний контекст виникнення етичних принципів та стандартів в діяльності психолога.	9	2	1	6
Тема 4. Етичні принципи та стандарти Етичного кодексу Американської психологічної асоціації	9	2	1	6
Тема 5. Європейські норми етичної поведінки психолога на прикладі Мета-кодексу Європейської Федерації психологічних асоціацій. Практичне втілення норм Мета-кодексу ЄФПА в Україні.	9	2	1	6
<i>Разом за змістовним модулем 2</i>	<i>27</i>	<i>6</i>	<i>3</i>	<i>18</i>
Змістовний модуль 3. Етичні принципи та їх практичне застосування. Етичні дилеми. Етика саморозкриття.				
Тема 6. Принцип поваги до прав та гідності людини.	9	2	1	6
Тема 7. Принцип компетентності.	9	2	1	6
Тема 8. Принцип відповідальності.	8	1	1	6
Тема 9. Принцип доброчесності.	9	1	2	6
Тема 10. Етичні дилеми.	9	1	2	6
Тема 11. Етика саморозкриття.	9	1	2	6
<i>Разом за змістовним модулем 3</i>	<i>53</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>36</i>

Змістовний модуль 4. Етика розкриття конфіденційності клінічних випадків. Етика проведення наукових досліджень.				
Тема 12. Етика розкриття конфіденційності клінічних випадків. Розвиток поглядів на розкриття конфіденційності. Вимоги The International Journal of Psychoanalysis.	10	1	2	7
Тема 13. Етика проведення наукових досліджень. Чек-лісти CONSORT та CaRe	10	1	2	7
<i>Разом за змістовним модулем 4</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>14</i>
Залік	2		2	
Усього, годин	120	20	20	80

5. Тематика практичних та занять з дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Огляд міжнародного та українського законодавства щодо провадження психологічної допомоги		
1	Тема 1: <i>Аналіз міжнародних конвенцій щодо прав людини та стандартів психологічної допомоги: кейс-обговорення та нормативно-правовий огляд</i>	1
2	Тема 2: <i>Огляд та аналіз національного законодавства України щодо охорони психічного здоров'я: приклади застосування в роботі психолога</i>	1
Змістовий модуль 2. Еволюція поглядів на етичні принципи та стандарти. Огляд етичних кодексів різних психологічних та психотерапевтичних спільнот у світі		
3	Тема 3: <i>Порівняльний аналіз етапів формування етичних стандартів у психології: історичні кейси та сучасні виклики</i>	1
4	Тема 4: <i>Розбір практичних ситуацій на основі етичного кодексу АРА: визначення порушень та шляхів етичного реагування</i>	1
5	Тема 5: <i>Аналіз норм Мета-кодексу ЄФПА та їх адаптація в українській практиці: робота з етичними кейсами</i>	1
Змістовий модуль 3. Етичні принципи та їх практичне застосування. Етичні дилеми. Етика саморозкриття		
6	Тема 6: <i>Розпізнавання порушень принципу поваги до гідності клієнта: розбір типових ситуацій та створення етичних рекомендацій</i>	1
7	Тема 7: <i>Оцінка професійної компетентності психолога: етичні ризики та дії у випадку їхнього виявлення</i>	1
8	Тема 8: <i>Принцип відповідальності у психологічній практиці: аналіз прикладів професійної поведінки</i>	1
9	Тема 9: <i>Поняття доброчесності: розгляд ситуацій конфлікту інтересів, введення в оману, уникнення подвійних стандартів</i>	2
10	Тема 10: <i>Розв'язання етичних дилем у психологічній практиці: робота в малих групах із кейсами</i>	2
11	Тема 11: <i>Етика саморозкриття психолога: обговорення особистісних меж та професійної дистанції на основі ситуацій</i>	2
Змістовий модуль 4. Етика розкриття конфіденційності клінічних випадків. Етика проведення наукових досліджень		
12	Тема 12: <i>Дилеми конфіденційності: аналіз клінічних випадків та вимог міжнародних етичних стандартів (The International Journal of Psychoanalysis)</i>	2

13	Тема 13: <i>Етичні аспекти планування та публікації досліджень: робота з чек-листами CONSORT та CARE, приклади порушень</i>	2
Всього		18

6. Тематика самостійних занять з дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Вплив Нюрнберзького кодексу та Гельсінської декларації на формування сучасних стандартів етичного поведіння з людиною в дослідженнях та медичній практиці.	6
2	Закони «Про охорону здоров'я», «Про психіатричну допомогу», «Про психологічну допомогу»	6
3	Ключові історичні постаті або концепції, які вплинули на формування етичних уявлень у психології (наприклад, Гіппократ, Кант, Фрейд, гуманістична психологія);	6
4	Визначення професійної ролі психолога	6
5	Визначення «клієнта» та рівня взаємовідносин	6
6	Значення проходження власної терапії	6
7	Визначення компетенцій психолога	6
8	Подвійні стосунки – ризики та шляхи їх уникнення	6
9	Отримання згоди на публікацію – переваги та недоліки	6
10	Поняття анонімізації та маскування	6
11	Опис випадку в форматі «Композитний випадок»	6
12	Чек-ліст CONSORT	7
13	Чек-ліст CaRe	7
Всього		80

7. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Етичні, практичні та правові засади роботи психолога» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студентів:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- реферати, презентації;
- екзамен.

8. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Етичні, практичні та правові засади роботи психолога» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4		Самостійна робота
5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	60%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Поточне оцінювання	Модульний контроль 3	Поточне оцінювання	Модульний контроль 4	Самостійна робота
1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (2 заняття, 2 теми – 2 оцінки). 2. Модульний контроль 1 проводиться на 2 занятті. Оцінка за Модульний контроль 1 виставляється на підставі виконання письмового завдання		1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (3 заняття, 3 теми – 3 оцінки). 2. Модульний контроль 2 проводиться на останньому занятті. Оцінка за Модульний контроль 2 виставляється на підставі виконання письмового завдання		1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (6 заняття, 6 тем – 6 оцінок). 2. Модульний контроль 3 проводиться на 6 занятті. Оцінка за Модульний контроль 3 виставляється на підставі виконання письмового завдання		1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (2 заняття, 2 теми – 2 оцінки). 2. Модульний контроль 4 проводиться на останньому практичному занятті. Оцінка за Модульний контроль 4 виставляється на підставі виконання письмового завдання		Оцінювання завдань для самостійного опрацювання

Усі форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів зазначенні в положенні університету про оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни.

Шкала оцінювання

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74		D (задовільно)
60-64	незадовільно	E (достатньо)
35-59		FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ п/п	Найменування	Номер теми
1	Мультимедійний проектор	1-13
2	Проекційний екран	
3	Комунікаційне програмне забезпечення (Google Chrome, Firefox)	
4	Наявність доступу до мережі Інтернет	
5	Персональні комп'ютери, ноутбук.	
6	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	
7	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	
8	Програмне забезпечення: ОС Windows	
9	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. і.)	
10	Мультимедійний проектор	

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Перелік міжнародного та загального українського законодавства, що регулюють сферу охорони здоров'я

1. Міжнародна Загальна декларація прав людини Організації об'єднаних націй (1948)
2. Гельсінська декларація Всесвітньої медичної асоціації (1964) "Етичні принципи медичних досліджень за участю людини у якості об'єкта дослідження"
3. Нюрнберзький кодекс (1947)
4. Конституція України
5. Цивільний кодекс України
6. Кримінальний кодекс України
7. Закон України "Про захист персональних даних" № 2297-VI від 01.06.2010
8. ЗАКОН УКРАЇНИ "Про інформацію" № 2657-XII від 02.10.1992

Перелік нормативних актів України, що регулюють сферу охорони психічного здоров'я

1. ЗАКОН УКРАЇНИ Основи законодавства України про охорону здоров'я
2. ЗАКОН УКРАЇНИ Про психіатричну допомогу № 1489-III від 22.02.2000
3. ЗАКОН УКРАЇНИ Про систему громадського здоров'я № 2573-IX від 06.09.2022
4. ЗАКОН УКРАЇНИ Про систему охорони психічного здоров'я в Україні № 4223-IX від 15.01.2025
5. ЗАКОН УКРАЇНИ Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я № 1053-IX від 03.12.2020

6. ЗАКОН УКРАЇНИ Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей № 2011-ХІІ від 20.12.1991
7. Міністерство охорони здоров'я України Наказ N 199 від 15.04.2008 Про затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу
8. НАКАЗ Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню № 2118 від 13.12.2023
9. ПОРЯДОК надання психосоціальної допомоги та психосоціальних послуг щодо питань психічного здоров'я, у тому числі щодо запобігання суїциду і психосоціального компоненту реабілітації ветеранів війни та інших груп населення, затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України 13 грудня 2023 року № 2118
10. ДОВІДНИК кваліфікаційних характеристик професій працівників ВИПУСК 78 Охорона здоров'я, затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 березня 2002 р. № 117 (Розділ Професіонали з вищою немедичною освітою з психологічної допомоги та духовної опіки у сфері охорони здоров'я: Клінічний психолог. Психотерапевт. Капелан в охороні здоров'я)
11. ПЕРЕЛІК методів психотерапії з доведеною ефективністю, затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України 13 грудня 2023 року № 2118
12. ПЕРЕЛІК валідних методів психологічної діагностики, які можуть використовуватися для проведення психологічної діагностики та оцінки якості психологічної допомоги, затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України 13 грудня 2023 року № 2118
13. ПЕРЕЛІК психосоціальних послуг з надання психосоціальної допомоги, затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України 13 грудня 2023 року № 2118

Основні:

1. Lindsay, G., Øvreeide, H., & Koene, C. (2025). Ethics for European psychologists (2nd ed.). Hogrefe. <https://doi.org/10.1027/00637-000>
2. Nagy, T. F. (2011). A brief history and overview of the APA Ethics Code. In T. F. Nagy, Essential ethics for psychologists: A primer for understanding and mastering core issues (pp. 29–48). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/12345-002>
3. Thomas-Anttila, K. (2015). Confidentiality and consent issues in psychotherapy case reports: The Wolf Man, Gloria and Jeremy. British Journal of Psychotherapy, 31(3), 360–375. [doi: 10.1111/bjp.12157](https://doi.org/10.1111/bjp.12157)
4. INTERNATIONAL PSYCHOANALYTICAL ASSOCIATION Report of the IPA Confidentiality Committee 1st November 2018

Додаткові:

5. American Psychological Association. (1999). Report of the Ethics Committee, 1999. American Psychologist, 55(8), 938-945.

6. Herlihy, B. & Corey, G. (1996). The ACA Ethical Standards Casebook. Alexandria, VA: American Counseling Association.
7. Neukrug, E.S., Healy, M., & Herlihy, B. (1992). Ethical practices of licensed professional counselors: an updated survey of state licensing boards. Counselor Education and Supervision, 32, 130-141.

Інформаційні ресурси:

1. <https://repo.usfu.edu.ua/home> – Електронні ресурси ЗФУУ
2. <https://npa-ua.org/>
3. <https://www.efpa.eu/>
4. <https://www.apa.org/ethics/code>
5. <https://www.efpa.eu/sites/default/files/2023-04/meta-code-of-ethics.pdf>